

Šilumos energetikos ekspertų PAREIŠKIMAS „dėl Lietuvos energetikos ministro A. Sekmoko paskelbtų planų atskirti centralizuotą šilumos gamybą, perdavimą ir skirstymą“

Birželio 4 d. energetikos ministras Arvydas Sekmokas pareiškė, kad iki rugpjūčio 1 d. planuojama parengti įstatymo pakeitimus ir lydinčiuosius aktus, leidžiančius atskirti šilumos tiekimą, perdavimą ir skirstymą. Skaitykite daugiau: <http://verslas.delfi.lt/energetics/asekmokas-uzsimojo-atskirti-silumos-gamyba-nuo-tiekimo.d?id=58848965#ixzz1wsrKfd9H>.

Iki šiol buvo tikimasi, kad, galbūt, Energetikos ministerija ruošia racionalų ir pagrįstą centralizuoto šilumos tiekimo (CŠT) sektoriaus reformos planą, kuris padės išspręsti įsisenėjusias problemas ir pagerins šildymo ir karšto vandens prieinamumą Lietuvos gyventojams, kuriems ši problema yra daug aktualesnė negu tolimos perspektyvos strateginiai projektai. Deja, paskelbta informacija ne tik kelia nusivylimą, bet atrodo, kad gali būti vėl inicijuotos neapgalvotos reformos, kurios ne tik neduotų, kaip ir iki šiol, lauktų rezultatų, bet ir pažeistų vartotojų aprūpinimo šiluma techninius ir ekonominius pagrindus. Žmones, kurie šilumos ūkį pažįsta ne iš laikraščių, o daug metų realiai dirba šiame sektoriuje, tokie užmojai glumina ir todėl manome, kad būtina pareikšti savo nuomonę šiuo klausimu.

Centralizuoto šilumos tiekimo sistemos buvo išrastos ir išplito dėl to, kad jų pagalba vartotojams būtų galima perduoti šiluminėse elektrinėse neišvengiamai į aplinką išmetamą šilumą. Kitas pagrindinis CŠT technologijos privalumas – galimybė dideliuose katiluose deginti prastos kokybės, bet pigų kurą, kurio neįmanoma (neracionalu) panaudoti šilumos gamybai pačiuose pastatuose. Deja, šiandien nei pirmojo nei antrojo CŠT sektoriaus privalumo Lietuvos miestuose iš esmės nepanaudojame ir toliau deginame „virtuvines“ gamtines dujas (apie 80 proc.), elektros beveik negaminame, vartotojai piktinasi šildymo sąskaitomis, o už tokią politiką didelė dalimi yra atsakinga Energetikos ministerija. Mūsų kogeneracinės elektrinės, įrengtos didžiuosiuose miestuose, stovi be darbo, o Energetikos ministerija net nesistengia paspartinti jų pertvarkos, pakeisti kuro rūšį ir įdarbinti šį brangų turtą Lietuvos vartotojų labui. Nors Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymas buvo priimtas dar praėjusių metų pavasarį, ministerija iki šiol nesugebėjo parengti „žaliosios“ elektros aukcionų tvarkos, be kurios didieji miestai negali pradėti biokogeneracinių jėgainių statybos ir toliau „pleškinti“ vis brangstančias gamtines dujas. Paskelbti planai rodo, kad galimai siekiama šilumos šaltinius (tame tarpe elektrines) atskirti nuo CŠT bendrovių (galbūt, atiduoti jas į „teisingas“ rankas) ir tik tuomet pradėti jų pertvarką.

Europos Sąjungos direktyvos reglamentuoja tik elektros ir dujų sektorių išskaidymą. Ar racionalu šilumos gamybos šaltinius atskirti nuo šilumos tinklų pagal elektros ar dujų analogiją? Ši tema jau senai buvo nagrinėta tarptautinėse mokslinėse bei praktinėse konferencijose ir prieita išvados, kad šilumos tiekimas iš esmės skiriasi nuo elektros ir dujų dėl technologinių ypatumų ir toks veiklų dirbtinis atskyrimas nebuvo įgyvendintas jokioje valstybėje. Ypatybė yra ta, kad centralizuoto šilumos tiekimo sistema yra labai inertiška ir rizikinga, lyginant su dujų ar elektros tinklais. Kol šiluma iš Gariūnų nukeliauja į Santariškes praeina ne viena valanda. Tuo tarpu pasikeičia klimatinės sąlygos, energijos vartojimas, šilumos teikėjui reikia iš anksto ruošti ir pildyti karštu vandeniu vamzdynus, kad vartotojai būtų patikimai aprūpinti bet kuriuo metu reikiamu šiluminės energijos kiekiu. Reikia nuolat turėti veikiančius katilus, dirbantį vandens paruošimo ūkį, cirkuliacinius siurblius ir t.t. Šilumos tiekėjas yra atsakingas už termofikacinio vandens parametrus kiekviename įvade, turi nuolat palaikyti reikiamą temperatūrą, slėgį, vandens kokybę ir t.t. Vamzdynuose gali bet kada atsirasti plyšimai, ištekėti vanduo ir šilumos tiekėjas, kaip licenziją turintis subjektas, turi būti nuolat pasiruošęs operatyviai spręsti šias problemas, panaudodamas šilumos tinklų ir šaltinių technines galimybes. Užtikrinti patikimą ir kokybišką šilumos tiekimą dideliuose miestuose nevaldant bent dalies šilumos šaltinių būtų praktiškai nerealu. Dėl šios priežasties Šilumos ūkio įstatyme buvo įrašyta nuostata, kad šilumos tiekėjas privalo išsaugoti savo nuosavybėje bent 30 % šilumos gamybos šaltinių, kad jų pagalba užtikrintų šilumos tiekimo reguliavimą ir neužšaldytų miesto, pavyzdžiui, nutrūkus šilumos tiekimui iš konkuruojančių nepriklausomų šilumos gamintojų, kurie nėra atsakingi už šildymo režimus ar tiekimo patikimumą. Dabartiniai Energetikos ministerijos planai, akivaizdžiai rodo, kad trūksta techninės kompetencijos, nesprendimai grindžiami buitiniu patyrimu.

Iš ekonominės pusės šilumos gamybos ir tiekimo atskyrimas gali labai apsunkinti CŠT sistemų atnaujinimo ir modernizavimo tempus. Reikia įvertinti, kad šilumos tiekėjų veikloje naudojamas turtas, skirtingai negu kituose energetikos sektoriuose, nėra perkainuotas (t.y. jo vertė santykinai maža), todėl į šilumos savikainą įtraukiama labai

mažos investicinės lėšos (amortizaciniai atskaitymai). Norėdami investuoti šilumos tiekėjai priversti daug skolintis. Tuo tikslu reikia turėti bankams užstatomo turto. Jeigu šilumos šaltiniai bus kitų savininkų rankose, o senstančių vamzdynų amortizaciniai atskaitymai labai menki tai tinklus valdanti bendrovė bus finansiškai nepajėgi atnaujinti vamzdynus, o tai jau didžiulė šilumos tiekimo rizika. Ar tą įvertino dabartinė Energetikos ministerija?

Realiausias yra šilumos tiekimo ir paskirstymo pastatų viduje veiklų atskyrimas. Bet tai jau padaryta paskutiniaisiais Šilumos ūkio įstatymo pakeitimais. Tiesa, ši reforma taip pat laukto rezultato nedavė. Šiluma reikšmingai neatpigo, o šilumos punktų priežiūra tapo didžiule problema. Ir šilumos tiekimo kokybė nuo to nepagerėjo. Beje, Europos Sąjungos naujoji Energijos vartojimo efektyvumo direktyva, kurios priėmimo procedūros eina į pabaigą, brėžia visai kitą kryptį. Joje reikalaujama, kad energijos tiekėjai patys rūpintųsi ir padėtų taupyti energiją vartotojams. Tuo tikslu planuojama pareikalauti, kad šilumos tiekėjai pas vartotojus butuose įrengtų šildymo reguliavimo įtaisus ir individualius šiluminės energijos apskaitos prietaisus arba daliklius. Tad gali būti, kad ir šiuo požiūriu šilumos paskirstymo atskyrimas nuo šilumos tiekėjų pasirodys kaip klaidingas žingsnis.

Suprantama, kad politikai ar vadybininkai gali nežinoti energetikos sektorių specifikos ir neturėti techninės patirties - tai atleistina. Tačiau, kad nesistengiama išsiaiškinti ir suvokti tikrųjų problemos priežasčių ar pasiremti sukaupta nacionaline ir tarptautine patirtimi jas sprendžiant - tai jau nekompetencija.

Dr. Darius Biekša
VGTU Civilinės inžinerijos mokslo centro direktorius

Prof. Vidmantas Jankauskas
VGTU Pastatų energetikos katedra

Dr. Valdas Lukoševičius
KTU, Mechanikos ir mechatronikos fakulteto, Šilumos ir atomo energetikos katedros docentas;
VGTU, Pastatų energetikos katedros docentas;

Prof., habil. dr. Vytautas Martinaitis,
VGTU Pastatų energetikos katedros vedėjas,

Prof. Dr. Vaclovas Miškinis
Lietuvos energetikos instituto Energetikos kompleksinių tyrimų laboratorijos vadovas

Martynas Nagevičius
UAB „COWI Lietuva“ Aplinkosaugos ir energetikos padalinio direktorius

Šarūnas Prieskienis;
UAB „Ekotermija“ direktorius

Prof., habil. dr. Stasys Šinkūnas
KTU, Mechanikos ir mechatronikos fakulteto, Šilumos ir atomo energetikos katedros vedėjas.

Vykintas Šuksteris
UAB „AF –Terma“ direktorius